

STÖR EJ NATURENS JÄMVIKT.

Av L. A. JÄGERSKIÖLD

I naturen pågår ständigt en kamp om tillvaron, där insatsen är livet. Gäddan lever av andra fiskar ofta t. o. m. av andra mindre gäddor, som hon kan rå på. Sparvhöken och sparvugglan ta småfåglar, havsörnen fisk och sjöfågel. Kungsörnen lever av lantdjur framförallt hare. Mården äter andra varmblodiga djur, helst ekorrar. Lon slår isynnerhet hare. Katten tar råttor och möss, mullvaden insekter och dagmask. Talrika djur, bland dem många fåglar, äro utpräglade insektsätare.

Vissa arter djur ha säregna skyddsmedel. Ibland är det en egendomlig, obehaglig lukt eller vidrig smak, så hos mullvad och näbbmus. Ett flertal insekter få på liknande grunder vara ifred. Oftast äro de färgade på ett iögonfallande sätt och flyga långsamt. De liksom varna: Jag är oätlig! Andra, som igelkotten, försvaras av sina taggar eller ha skyddande pansar och skal, som kräftdjur, snäckor och musslor.

Växterna kappas om att nå ljuset och söka undantränga varandra. Somliga av dem ha särskilda försvarsvapen mot växtätare i sina skarpa taggar eller brännande hår. Andra äro giftiga.

Dessa exempel kunde mångfaldigas, men de äro nog för att visa att en kamp för tillvaron finnes.

Ur denna tävlan framgår som regel en viss jämvikt. Ehuru en art genom särskilt gynnsamma förhållanden flera år i rad kan bli ovanligt talrik på någon trakt, bruka dock sjukdomar eller rovdjur snart nog minska, dess antal och återställa jämvikten.

Härpå utgör fjälllämmeln ett ofta anført exempel. Då och då återkomma goda år för denna lilla gnagare. Lämmeln uppfyller markerna och sprider sig vida omkring. Han vandrar. Då frossa rovdjur och rovfåglar på hans bekostnad och jämvikten är snart återställd.

Ett annat klassiskt exempel erbjuder barrskogs-nunnan. Det är en spinnarfjäril, vars larver ibland kaläta granskogen över mycket stora områden. Så skedde t. ex. på Kolmården 1898—1902. Då härjades över 3,000 hektar, d. v. s. ett område stort ungefär som en fjärdedel av Öland. Men snyltande insekter, massor av fåglar och kanske framförallt en svår sjukdom återställde snart jämvikten. Barrskogs-nunnan blev som förut en sällsynt fjäril.

En jämvikt finnes alltså utan tvivel i naturen. Men den är ej oföränderlig. Emellertid kunna vi i regel ej följa de förskjutningar, som äga rum. De ta vanligen för lång tid. Men ibland går dock detta. Charles Darwin berättar sålunda, hur några hundra tunnland av en vidsträckt ytterst ofruktbar hed planterades med vanlig tall och inhägnades. Detta område erbjöd efter 25 år så stora olikheter mot den övriga heden, att det var, som hade man kommit in i en helt annan natur. Växterna uppträdde på heden och inom skogsområdet i mycket olika antal i förhållande till varandra. Dessutom funnos i skogen 12 blomsterväxter, som alldeles saknades på heden. Insektsvärlden var tydligen även mycket förändrad. Ty i det skogbeväxte området voro sex arter insektsätande fåglar mycket vanliga. Men på heden sökte man dem förgäves. Där funnos i stället två—tre andra, som ej höllo till i skogen. Planteringen av tall hade sålunda på en knapp

mansålder rubbat den gamla jämvikten och framkallat helt nya förhållanden.

Här var det människans ingripande, som verkat. I den fria naturen kunde säkerligen lika stora och mycket större förändringar äga rum. Men de ske nog mycket långsammare och undgå därför oftast våra iakttagelser.

Ingen har i sådan utsträckning, och för andra levande varelser så ödesdigert, ingripit i naturens jämvikt som människan. Ju högre odlingen nått, ju mer naturkrafterna tagits i dess tjänst, ju mäktigare maskiner, som uppfunnits, dess starkare ha ingreppen blivit. Vad som stått oss i vägen har fått vika eller har utrotats.

Människan har nog ända från början indelat djuren i från sin synpunkt nyttiga och skadliga. Nyttiga äro de, som duga till mat eller på annat sätt äro oss till tjänst. De må sedan vara små som kräftor och musslor eller stora som älgar och elefanter. Skadliga äro de som angripa oss, våra husdjur, vårt villebråd, vårt fiskbyte, våra gränder eller på annat sätt skada det som, gagnar oss. Ju mer mångsidig vår odling blir, dess fler skadedjur upptäcka vi.

Rovdjuren fruktades och hatades av den renskötande lappen liksom av den bofaste svensken. I en del upplagor av var psalmbok tryckta under 1700-talet fanns en särskild bön, vari den högste anropades om hjälp mot »de skadliga rovdjuren i landena, som kreaturen bedrövligen fördärva, ihjälrifva och utdöda». Numera är en sådan bön ingalunda nödig. Annat än möjligen för lapparna.

Genom människans ingripande har björnen, som förr bodde i hela vårt land, blivit nära nog utrotad. Karl XI jagade björn i stor stil runt Kungsör. Bohusläns sista björn sköts 1857 ej långt från Idefjordens södra ände. En av Västergötlands sista nallar stupade i trakten av Trollhättan 1838. Han står nu i en monter på Naturhistoriska museet i Göteborg. I Värmlands skogar var björnen ännu på 1860-talet rätt allmän. I Vänjan i Dalarna ordnades i slutet av 1850-talet ett jättedrev med 4.000 man från 8 socknar. Skallkedjan blev 7 mil lång och jakten varade i 3 dygn. Bytet blev 23 björnar utom annat vilt. Endast 2 nallar lyckades rädda skinnet.

Det är ej underligt om ett djur, som fordrar stora fredade områden för att trivas, avtar efter en sådan medfart. Nu är det fara värt att skogsdroten helt utrotas i Sverige. Han är vorden ett sällsynt naturminnesmärke. Inget svenskt djur har väl satt vår inbillningskraft i starkare rörelse än björnen med »tolv mans styrka och en mans vett». Vilken skada för vår natur om han försvann.

Det skulle föra för långt att här skildra människans kamp mot olika rovdjur. Jag vill endast uppehålla mig vid rovfågeln. Med särskilt intresse har jag sökt följa deras öden under mer än ett halft århundrade. I synnerhet sedan vi i Göteborg 1911 började med ringmärkning av flyttfåglar har det varit möjligt att få en viss inblick i deras öden. Konservator *David Sjölander* på Göteborgsmuseet är en mycket förnämlig kännare av våra rovfåglar och han har försökt utreda

deras förekomst i västra Sverige. Härvidlag har han haft stor hjälp av skulptören *Björn Wennerberg* i Kungsbacka. Se här en översikt av vad dessa studier gett. Undersökningsområdet når från Hallandsåsen i söder till norska gränsen i norr, österut medtogs en liten del av Dalsland samt Västergötland till Skövde och längs en linje söderut därifrån. Alla bon av pilgrimsfalk har inlagts på generalstabskartor och sedan överförts på en generalkarta i 1:1.000.000. Vi ha hemligstämplat denna för att ej ge någon ledning åt boplundrarna. Pilgrimsfalkens näste är nämligen lätt att finna, om man har den minsta ledning. Denna undersökning, som utfördes i mitten av 1930-talet, möjliggjordes genom att bil och bensin av vänliga firmor ställdes till Naturhistoriska museets förfogande.

I nedanstående tabell har undersökningsområdet uppdelats i 5 distrikt. N:o 1 går fr. o. m. Hallandsåsen till Viskan, 2 från Viskan till Hallands nordgräns, 3 omfattar de undersökta delarna av Västergötland, 4 omsluter Bohuslän och 5 Dalsland så långt det medkommit. Intet av dessa distrikt är restlöst undersökt. Men det finnes ingen anledning tro att en ändå noggrannare finkamning skulle ändra det resultat vi kommit till. Nedanstående översikt belyser detta.

	Antalet					
	boplatser kända före 1905	längre tid obebodda bon	besatta 1932-33	bebodda 1932-33 obesatta 1934	missl. häckn. 1934	lyck. häckn. 1934
1 distr	15	2	13	4	4	5
2 » ...	35	18	17	4	9	4
3 » ...	35	14	21	7	8	6
4 » ...	42	20	22	10	5	7
5 » ...	4	--	4	1	--	3
	131	54	77	26	26	25

I 1:a kolumnen upptagas samtliga av oss sedan gammalt (före 1905) kända häckplatser, som alla under 1934 besökts, i den 2:a kolumnen de bon, som voro obebodda åren 1932—33. I den därpå följande bebodda bon 1932—33, medan den 4:e kolumnen visar de av dessa, som voro tomma 1934. I 5:e kolumnen ha uppförts sådana, där häckning försökts 1934, men som av en eller annan orsak misslyckats. Det kan ha berott på plundring, fåglarnas nedskjutande eller ock av annan anledning, t. ex. frost, vägarbeten, för täta, störande besök o. a. Slutligen har i kolumn 6 uppsatts de bon, i vilka en eller flera ungar blivit kläckta och uppfödda så långt att de kunnat ringmärkas. Detta skedde i 13 bon med 39 ungar. I 12 bon voro ungarna så försigkomna att de flögo eller ock lågo bona så, att de ej med några hjälpmedel kunde nås.

Distrikten 2, 3 och 4, som ju ligga lättast tillgängliga från »brevduvestaden» Göteborg, ha, som synes, varit mest illa.

Nu är att märka, att pilgrimsfalken i motsats till örnar, vråkar och hökar som regel icke brukar ha flera

boplatser, mellan vilka häckningen omväxlar. De kunna flytta inom samma bergvägg, men sällan längre. Härav följer att den 2:a och 4:e kolumnens 80 under 1934 obebodda häckplatser är ett uttryck för artens avtagande på ungefär 30 år. Vi veta nämligen, att denna falk under århundraden brukar troget hålla till vid samma bergstup. Från en häckplats, som ligger vid Avasaksa i Tornedalen, är hans bo omtalat redan 1756 (*Maupertuis*) och boet återfunnet 1799 (*Acerbi*), 1853 (*J. Wolley*), 1857 (*M. V. Wright*) och 1864 (*A. Lille*) (*Nordens Fåglar*, s. 165).

Fjällvråk

Foto: G. Samuelsson

Det är rätt hemska siffror, vi kommit till här ovan. Det rör sig dock om vår kanske ädlaste rovfågel, och inom den del av vårt land, där han, såvitt vi veta, är allmänast.

För 30, ja även 20 år sedan var berguven icke särskilt ovanlig i västra Sverige. Man kände till 20—22 boplatser inom ett område sträckande sig från Fjärås (10 km. s. om Kungsbacka) till Tjörn och sjön Mjörn i norr samt från kusten 2—4 mil inåt landet. På samma trakt har under de senaste åren, såvitt vi veta, endast ett säkert häckställe funnits. Det kan sättas i fråga om något par alls byggt 1934, ty inga uvrop hördes då i trakten av det senast begagnade redet.

Andra rovfågels förekomst och häckning i västra Sverige ha vi icke kunnat följa i detalj lika noga som pilgrimsfalkens och uvens. Men det står nog icke bättre till med dem. I en redogörelse, som Naturhistoriska museets amanuens, *Paul Henrici* lämnat i Göteborgs Jaktsällsapps årsbok 1932, framhåller han hur starkt alla rovfåglar avtagit.

Havsörnen är som häckfågel försvunnen från Bohuslän och praktiskt taget även från Vänerområdet. Gladan har avtagit. Duvhöken håller på att bli en sällsynthet. Förr var han vanlig. Orm- och bivråk falla ofta för jägare, som tro sig ha att göra med »hökar».

Den vackra lilla tornfalken ser ut att ha lidit mest. Förr bodde han i så gott som varje något så när lämpligt bergstup kring Göteborg. Nu finns han i några få par. Och dock kan icke råda minsta tvivel om hans nytta för lantmannen och hans oskadlighet för duvuppfödarna.

De skottpengar, som till helt nyligen utbetalades av jaktvårdsföreningen ha bevisligen uppmuntrat till dödandet av såväl stenfalkar som många lärkfalkar. Båda ha avtagit i vårt land särskilt den förra.

Pilgrimsfalk Foto: Folke Persson

Göteborgs Biologiska förening började 1911 att ringmärka flyttfåglar. Vi ha nu hunnit med åtskilligt över 136,000 st. Återfyndens medeltal är omkring 3,5 %. Men beträffande rovfågarna äro de betydligt fler. Nedanstående översikt visar såväl våra resultat som de, vilka vunnits av Stockholmscentralen (Riksmuseum) sedan 1913, då den började sin verksamhet.

Märkta och återfunna rovfåglar, t. o. m. år 1942:

	Riksmuseets i Stockholm:			Naturhistoriska Museets i Göteborg:		
	Märkt a	Åter-funna	%	märkta	Åter-funna	%
Brun kärrhök, <i>Circus aeruginosus</i>	199	32	16	46	5	10
Blå kärrhök, <i>C. cyaneus</i>	128	37	30	29	6	21
Mindre kärrhök, <i>C. pygargus</i>	33	6	18	22	1	5
Jaktfalk, <i>Falco gyrfalco</i>	2	—	—	9	1	11
Pilgrimsfalk, <i>F. peregrinus</i>	125	23	18	263	55	21
Stenfalk, <i>F. merillus</i>	58	4	7	64	6	9
Tornfalk, <i>Cerchneis tinnunculus</i>	281	13	5	105	6	6
Duvhök, <i>Astur palumbarius</i>	112	35	31	67	12	18
Sparvhök, <i>Accipiter nisus</i>	151	21	14	108	24	22
Bivråk, <i>Pernis apivorus</i>	139	18	13	26	2	8
Glada, <i>Milvus milvus</i>	13	1	8	8	1	13
Ormvränk, <i>Buteo buteo</i>	409	79	19	151	27	18
Rysk vråk, <i>B. b. intermedius</i>	54	12	22	16	2	13
Fjällvråk, <i>Archibuteo lagopus</i>	137	13	9	233	30	13
Kungsörn, <i>Aquila chrysaetus</i>	9	—	—	6	2	33
Havsörn, <i>Haliaeetus albicilla</i>	10	—	—	1	—	—
Fiskgjuse, <i>Pandion haliaetus</i>	328	39	12	185	27	15
	2188	333	11	1339	207	15

Det är skrämmande siffror, och dock motsvara de anmälningar vi fått säkerligen på långt när ej alla dem, som verkligen förolyckas. Särskilt under och närmast efter det förra världskriget och under det nuvarande ha inberättade återfynd från de krigförande länderna varit ganska sparsamma. Vad har orsakat denna nära nog katastrofala tillbakagång? Väsentligen beror den på människans ingripande. Hon har fått för sig att rovdjur och rovfåglar äro skadliga för hennes hushållning. Och då så! Särskilt äro jägare härvid mycket verksamma. Och dock finnes bland dem många av våra trognaste och mest hängivna naturvänner. Men de ha tyvärr icke alltid, eller rättare sagt mycket sällan, satt sig in i vad frågan gäller och än mindre haft tillfälle att tränga på djupet av problemen. Alltför ofta generalisera de enstaka företeelser, och så är deras omdöme färdigt. — Det hände t. ex. för en del år sedan, att en orrhöna förrirat sig inom Göteborgs hank och stör någonstans i utkanterna. Vilsen och förkommen, sannolikt sjuk, blev hon ett byte för en kattuggla. Dessvärre åsågs uppträdet av en ivrig jägare, som sedan med kraft förklarade: »Jag kommer att skjuta varje kattuggla, jag kan!» Hon är dock fridlyst under häckningstiden. Att försöka övertyga honom om, att han bevittnat ett enstaka undantag var alldeles lönlöst. Men de, som granskat matresterna vid ugglebon, kunna intyga vad denna rovfågel verkligen lever av. Hon är ur vår synpunkt ett synnerligen nyttigt djur.

Berguven, vår största uggle, har ju i jägarkretsar ett dåligt anseende. Han fångar väl en och annan hare på nattbetet. Någon gång råkar också en katt i olycka. Men vardagsmaten är nog mest kråkor, som han tar på nattkvisten. Därav kråkans osläckliga hat till uven! Dels bilda smärre gnagare av olika slag huvudfödan. Den kände fågelfotografen *Victor Hasselblad* i Göteborg vakade vid ett uvbo ej långt från denna stad, det sista på trakten. Han fann då, att stora bruna kloakrättor var det byte, varmed ungarna utfodrades. Ett lyckligt kameraskott bekräftar hans iakttagelse. Denna »fruktansvärda» rovfågel var tydligen ett utmärkt renhållningshjon i människans tjänst.

Uven användes ju som lockfågel vid kråkskytte. Det har blivit hans olycka, ty många fällas för att bli till bulvaner, eller tagas som ungar och uppfödas för samma ändamål. Vid skyttet på uv få även duv- och sparvhökar nedläggas. Men hur ofta fällas ej också vråkar av olika slag, kärrhökar och falkar vid kråkjakterna. Stundom sker det väl av misstag, men oftast i »jaktvårdens» intresse eller för erhållande av privata skottpengar. Det är ett sorgligt kapitel. Men de ha ju alla krokig näbb och skarpa klor och därför skola de dö, utan hänsyn till, att många av dem i själva verket äro nyttiga ur lantmannens synpunkt.

Hur oerhört svårt det är, att i jägarkretsar sprida kunskap om den nu gällande lagen angående skydd åt vissa rovfåglar framgår synnerligen tydligt av en uppgift i Västerbottens läns Jaktvårdsförenings årsbok 1930 (s. 35) där det, under rubriken »Pilgrimsfalken» står: »Ett par, som brukat häcka i det otillgängliga Björnberget, har gått under namnet 'Björnberghöken'. Våren 1930 foro de så illa fram, med änderna, att D. fann sig föranlåten att skjuta honan från äggen, varefter hanen försvann.» — D. är känd som en stor hedersman och har säkert icke önskat bli lagbrytare med vett och vilja. Men se »höken» den ville han åt!

Pilgrimsfalkens värsta förföljare i vårt land äro emellertid de olika föreningar, som bedriva avel av och

tävlingar med brevdovor. Pilgrimsfalken tar naturligtvis brevdovor, då han kommer åt. När ett stort tävlingsläpp av låt oss säga Göteborgsdovor ägt rum i Köpenhamn, så går hemvägen längs Sveriges på pilgrimsfalkar rikaste landsdelar. Duvorna, åtminstone en del av dem, tröttnas och falla offer för falkarna, tvivelsutan också för andra vidrigheter, kraftledning, oväder o. s. v. Men varje förlorad duva skrives på falkarnas syndaregister, åtminstone av de mest fanatiska bland duvägarna. Så sökas deras nästen upp, ägg och ungar förstöras och de gamla beskjutats. Jag har mycket starka misstankar om, att brevduveföreningar utsatt skottpengar, som i all hemlighet betalas för dessa dråp. Det är visserligen lagbrott, men det är ytterst svårt att anskaffa bindande bevisning, så att vederbörande kan fällas.

Pilgrimsfalken tar, som sagt, då och då även brevdovor. Så hittas deras ringar i hans näste av besökande pojkar. Dessa sända kanske ringarna till duvägarna. Mer än en gång ha tackade svar ingått och därjämte en uppmaning att för allt i världen döda ungarna eller krossa äggen i alla åtkomliga falkbon. T. o. m. från duvägare i södra Norge ha slika uppmaningar till lagbrott skickats hit till västra Sverige och löften om rätt stora penningbelöningar.

Den skada, pilgrimsfalken gör på brevdovorna, är nog mycket mindre än den, som ett enda oväder eller en hastigt påkommande dimma kan orsaka under pågående flygning.

Vår nuvarande jaktlag skyddar ju dess bättre en del av våra rovfåglar hela året: ornar, kärrhökar och gladan. Andra äro fredade från 1 mars t. o. m. 31 augusti. Men jag tror icke detta hjälper annat än i rätt sällsynta fall. Ty okunnigheten är stor. Varje rovfågel förklaras som hök; jag har fått glador, kärrhökar, bivråkar och vråkar, som skjutits som hökar, säkerligen ofta i god tro, men kanske än oftare i hastigt lätt sinne. Men det är lika sorgligt för det.

Kan man någon gång leda saken i bevis, är det så gott som omöjligt att få allmänna åklagaren att med eftertryck gripa in. I en socken här på västkusten ligger ett pilgrimsfalkbo i ett typiskt tvärbrant falkberg. Konservator *David Sjölander* besökte platsen våren 1934. Bonden, på vars mark det låg, sade det var ett hökpar, som byggde där. Han ville först icke tro Sjölanders försäkran, att »höken bygger alltid i skog; ligger boet på marken i ett brant berg är det en falk, som äger det». »Ja, men vi ha äggen», menade bonden. De plockades fram och voro naturligtvis pilgrimsfalkägg. Vid efterforskning framgick, att det sällskap, som arrenderade jakten där, år efter år låtit plundra boet och försökt fälla falkarna. Då det var ett tydligt lagbrott, och då till jaktsällskapet hörde lagfarna domare, gjordes en anmälan till K. B. i länet. Resultatet blev naturligtvis minimalt!

Skall det bli någon rätsida på dessa beklagansvärda förhållanden, d. v. s. skall svensk skydds lag gent emot våra utdöende rovfåglar bli något så när verkningfull, finnes — enligt min tro — endast en väg att gå. Fridlys alla rovfåglar åtminstone på prov 5 år framåt. Då stängas alla kryphål, och ingen kan med rätt skylla på, att han trodde sig fälla en duvhök, när han sköt en pilgrimsfalk, en glada eller en vråk av något slag eller plundrade deras nästen. Låtom oss åtminstone göra försöket. Jag tror icke, att det är någon fara för, att våra marker komma att översvämmas av rovfåglar. Man kunde ju till en början nöja sig med fredning mellan 1

mars och 31 augusti. Men då skulle uvskytten efter rovfågel fortfarande florera vår och höst. Och det vore icke bra.

De, som ivra för naturskydd, lära icke ha något emot denna radikala lösning av rovdjursfrågan. Vi ha ju redan beträtt vägen i och med totalfridlysning av vissa arter. Låtom oss hoppas det ej var för sent.

Det är självklart, att inom jägarkretsar ett sådant förbud skulle väcka starkt motstånd. I främsta rummet bland dem, som ivra för s. k. kulturjakt av fasaner och annat vilt, som uppfödas inom skyddade inhägnader för att sedan släppas, fällas och föras i handeln. För dem är varje djur, som någon gång tager en fasanckykling, ett skadedjur, som bör döden dö, hur nyttigt dess verksamhet i övrigt än må vara. Men även jägare av den vanliga typen komma nog icke att förstå nödvändigheten av total fridlysning av allt vad rovfåglar heter. Tankegången är för dem ny och ovan.

Jag dömer efter mig själv. Sedan början av 1880-talet har jag gått med bössan på jaktstigen. Detta har alltid varit en kär sysselsättning så ofta jag kommit åt, och är så än. Men först för något 10-tal år sedan har jag nått fram till den uppfattning av rovfågel frågan, som i denna artikel framlägges.

Många jägare hysa nog de åsikter, som »Värmlands-son» giver uttryck åt i en stor stockholmstidning. Denne säger där bl. a.: »I nu gällande jaktlag stadgas fridlysningstider för de flesta arter av vårt villebråd, men samtidigt fridlyses även en hel del av villebrådens värsta fiender bland rovdjuren. Påminner ej detta osökt om 'Riket som är söndrat mot sig själv?' Varje jägare vet ju, att lika orätt som det vore, om han ginge och dödade en tjäderhöna på sina ägg, lika orätt vore det att ej döda ett rovdjur, som sannolikt sökte komma henne till livs, och om detta rovdjur vore mård, örn eller berguv, ja, då bleve han brottslig enligt samma lag som skyddar villebrådet ... Allt tal om att stammen av rovdjur behöver skyddas för att ej dö ut, är endast floskler och ovederhäftigt prat av sådana, som i sin okunnighet om verkliga förhållanden tror sig ha reda på allting, och jag anser att det vore lyckligt, om endast 'kulturens lag' finge råda. Denna lag har ju verkat på så sätt, att i den mån odlingen vidgats ha rovdjuren trängts tillbaka och det torde väl vara svårt att bevisa att det för samhället legat något olyckligt i detta; och om det skulle visa sig att samhällets lag kommer i kollision mot kulturens lag — vilket följde förakt för samhällets lag — vilket ju leder till upplösande av de band som håller samman samhället.» (Ordagrant anförande!)

Mot denna tankegång skulle jag vilja invända, att först och främst äro flertalet rovfågelarter alldeles eller så gott som oskadliga från jägarens synpunkt och nyttiga från odlarens. Man bör kunna begära, att jaktvårdaren lär sig att skilja på de olika arterna och tager reda på deras levnadsvanor. Nu skäras de oftast över en kam, och enstaka, rätt betydelselösa angrepp på vilt — som kanske t. o. m. är sjukt — får tjäna som förevändning till härjandet.

Det bör framhållas, ja mycket starkt betonas, att det jaktbara vilda i förvånansvärt liten utsträckning ingår i både duvhökens och falkarnas fångst, de rovfåglar som anses farligast. Vore det önskvärt att utrota ens dessa, även om de i avsevärd utsträckning levde av vilt? Antag att det skulle lyckas, vad bleve följden? Vildnaden skulle till en början öka i antal. Men sedan? Sjukdomar av olika slag skulle tilltaga. Så sker i regel,

när en jaktmark blir överbefolkad. Nu tjänstgöra rovdjuren som en hälsopolis. Bli ett djur angripet av en eller annan sjukdom — olika slag av inälvsmaskar, den fruktade coccidiosen eller liknande — så dukar det snart under för något rovdjur. Och så kan det icke sprida sin smitta längre. Men äro alla rovdjur utrotade, då finnes ingen, som plockar bort det som bör avlägsnas ju förr dess hellre. Detta är icke blott skrivbordsfunderingar. Erfarenheten har skänkt tydliga exempel åt den, som vill se.

Nu kan man invända att en rovfågel, som äter ett coccidio-smittat byte, skadar ifall han sprider denna sjukdom. Men då är det endast en smittospridare istället för kanske något tjog, om han ej ingripit. Och många av inälvsmaskarna föras ej över på rovfågeln.

Man har sagt mig, att Göteborgstraktens uppfödare av brevduvor skola ha en alldeles ovanligt god stam av sådana. Jag undrar, om de icke ha sina »fiender» pilgrimsfalkarna att tacka härför, åtminstone i viss utsträckning. Dessa taga de sämre duvorna, men de skickligaste bli kvar och fortplanta sig. Naturligtvis kan även en särskilt god duva råka illa ut. Hon kan bli uttröttad av en eller annan anledning, och olyckan är framme. Men i stort sett torde väl ändå de bästa vara de som rädda sig. Och deras duglighet går sedan i arv.

Min övertygelse är, att jaktvårdare och duvuppfödare äro inne på galen väg, när de söka utrota allt, som kan pressas in i begreppen »rovdjur» och »rovfåglar». Först och främst böra alla de arter, som i regel icke alls angripa vildnaden, skonas. Och de äro, som vi sett, flertalet. Men det vore icke önskvärt, att ens de mest »skadliga» skulle försvinna. Det skulle säkert i längden hämma sig.

Fjällvråk Foto G. Samuelsson

När vi naturforskare bedja för våra vänner rovfågeln, behöva vi alltså ingalunda tillgripa blott och bart det ideella naturskyddets argument. Icke därför att vi skulle underskatta dettas värde, utan därför att det borde räcka med att vädja till jaktvårdarnas egna välförstådda intressen. Det kan lätt gå som med bävern. Fridlysningen kom ungefär samtidigt som bävern utrotats i vårt land. Och är hälsopolisen borta, degenererar lätt vildnaden.

För närvarande äro bl. a. följande fridlysta hela året å all mark, nämligen örn, glada, alla slags kärnhökar samt å kronans mark berguv, alla slags falkar samt, i hela riket med undantag av de båda nordligaste länen, även korp. Berguven är dessutom t. o. m. 30/6 1947 fridlyst i hela södra Sverige upp t. o. m. Östergötlands, Skaraborgs och Älvsborgs län. Andra fåglar — alltså även rovfåglar — med undantag av stenfalk, duvhök

och sparvhök »må under tiden fr. o. m. 1 mars t. o. m. 31 augusti icke jagas, fångas eller dödas, ej heller må bon av fridlysta fåglar under fridlysningstiden tagas eller förstöras». Detta gäller även äggen. De fridlysta djuren få »icke till salu utbjudas, köpas, emottagas eller från ort till annan forslas». Det citerade är hämtat ur nu gällande jaktstadga.

Men fridlysningen måste göras verksam. Eljest är den till ringa nytta. Vilket den icke heller nu synes vara. Gunås! Tag därför steget fullt ut. Fridlys alla rovfåglar!

Varken jägaren eller naturvännen bör ha till önskemål en mark, som hyser en talrik, men föga motståndskraftig viltstam, där uppfödning och utplantering får ersätta naturens eget kraftiga urval. »Kulturjakten» passar icke i vårt land.

Genom vårt överdrivna ingripande mot rovdjur och rovfåglar hålla vi på att störa jämvikten i naturen. Vi böra medan ännu tid är söka bevara dem. De ha även ur vår krassa nyttosynpunkt en plats att fylla.